

Гуцуляк А.І.
аспірант
Желюк Т.Л.
д.е.н., професор
кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

ЗМІЩЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ ТА ЗНИЖЕННЯ НЕРІВНОСТІ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ПРОГРЕСИВНОГО ОПОДАТКУВАННЯ

З початком повномасштабної збройної агресії росії проти України спостерігається тенденція поглиблення нерівності в доходах населення, особливо в областях, які найбільше страждають від воєнних дій, оскільки там найбільше відчутне зниження економічної активності, яке разом із високим темпом росту споживчих цін призводить до виникнення нових економічно вразливих груп населення. За даними соціологічного опитування групою «Рейтинг», проведеного у липні 2022 року, 74% респондентів відзначають погіршення особистої економічної ситуації [1].

Варто зазначити, що до початку війни в Україні в 2020 році індекс Джині (індекс нерівності або індекс розриву між бідними і багатими верствами населення) був одним із найнижчих у світі – 0,26 [2]. Коефіцієнт Джині приймає значення від 0 до 1, де 0 – абсолютна рівність, а 1 – абсолютна нерівність. Враховуючи високий рівень тінізації економіки України, яка за даними дослідження НБУ в 2018 році складала 23,8% ВВП [3], а згідно даних World Economics – 44,2% [4], можемо сміливо припускати, що фактичне значення індексу Джині є набагато вищим і може складати 0,32-0,42.

Проаналізувавши показники індексу Джині для країн ЄС з фіксованою податковою ставкою (Угорщина, Естонія, Румунія, Латвія, Литва, Болгарія) та показники всіх інших країн ЄС, де діє прогресивна система оподаткування – приходимо до висновку про позитивний перерозподільчий ефект останньої [5]. Всі країни із фіксованою ставкою, окрім Угорщини, знаходяться на останніх позиціях в списку, з середнім показником 0,35. Окремо варто відзначити прогресивну систему оподаткування Словаччини, де індекс нерівності складає 0,38 до податкового застосування і всього лише 0,22 після застосування (для порівняння в Болгарії 0,52 до і 0,4 після застосування існуючих податків).

Результати досліджень з допомогою мікромоделювання EUROMOD показують, що зниження податків для осіб з низькими та середніми доходами збільшує їхні стимули до працевлаштування, оскільки їхня чиста заробітна плата зростає. Також впровадження прогресивних податкових реформ має позитивний вплив на перерозподіл та дотримання принципу справедливості у всіх досліджуваних країнах, хоча і різною мірою [6].

В наукових колах існує застереження, що підвищення податків для осіб з високими доходами, знижує їхній рівень зайнятості, і впливає негативно на

показник безробіття, але цей вплив є досить помірним і нівелюється запровадженням неоподаткованого мінімуму.

З позиції бюджетних надходжень, зменшення податку для осіб з низьким рівнем доходу буде повністю компенсоване додатковими надходженнями від осіб з високим рівнем доходу.

До війни в Україні все-таки були зроблені деякі кроки стосовно впровадження прогресивної системи оподаткування (законопроект № 2758-1 від 6 лютого 2020 року і № 3076 від 12 лютого 2020 року), які містили 3 (ПДФО – 10%, 15% і 20%) та 5 ставок (15%, 18%, 21%, 24% і 27%) [7;8].

Теоретично фіксований податок може мати переваги з точки зору податкового адміністрування та дотримання податкового законодавства, але з точки зору перерозподільних відносин – він є менш ефективним за систему прогресивного оподаткування. Враховуючи теперішню складну макроекономічну та податково-бюджетну ситуацію в Україні, впровадження прогресивної системи оподаткування потенційно призведе до зниження нерівності доходів населення, а також соціальної стійкості і принесе додаткові податкові надходження в довготерміновій перспективі. Мікромодельовання гіпотетичного впровадження податкових реформ на прикладі країн ЄС [6] з діючою фіксованою ставкою також показує позитивний макроекономічний та перерозподільчий ефект для всіх без виключення країн.

Література:

1. П'ятнадцяте загальнонаціональне опитування. Україна під час війни. Зайнятість і доходи (23–24 липня 2022). Соціологічна група «Рейтинг». URL:https://ratinggroup.ua/research/ukraine/pyatnadcat_obschenaci_opros_ukraina_vo_vremya_voyny_zanyatost_i_dohody_23-24_iyulya_2022_goda.html
2. Gini index. The World Bank Open Data. URL:https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?end=2022&most_recent_value_desc=false&start=2018
3. Дослідження тіньової економіки в Україні. Національний банк України. URL:<https://bank.gov.ua/ua/news/all/doslidjennya-tinovoyi-ekonomiki-v-ukrayini--mayje-chvert-vvp--abo-846-mlrd-griven--perebuvaye-v-tini>
4. Ukraine's Informal Economy Size. World Economics. URL: <https://www.worldeconomics.com/National-Statistics/Informal-Economy/Ukraine.aspx>
5. Gini coefficient before and after tax, 2020. Our World in Data. URL:<https://ourworldindata.org/grapher/inequality-of-incomes-before-and-after-taxes-and-transfers-scatter?>
6. Salvador Barrios, Viginta Ivaškaitė-Tamošiūnė, Anamaria Maftעי, Edlira Narazani and Janos Varga (2018), Progressive tax reforms in flat tax countries, JRC Working Papers on Taxation and Structural Reforms No 02/2018, European Commission, Joint Research Centre, Seville, JRC115044
7. Законопроект № 2758-1 від 06 лютого 2020 року URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67920
8. Законопроект №3076 від 12 лютого 2020 року URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68160